

УДК 378.1

Є.В. Баладинська,

аспірант;

І.В. Сипченко,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський педуніверситет)

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

У статті розглядаються перспективні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя музики на основі викладання мистецьких дисциплін за моделлю поліцентричної інтеграції знань.

Серед найважливіших проблем сучасної освіти виділяється проблема вдосконалення просвітницько-педагогічної підготовки студентів-музикантів. Основою даної підготовки є не тільки фахова майстерність, а й навички мистецько-просвітницької діяльності. Метою цієї діяльності виступає передача вчителем підростаючому поколінню досвіду опанування художньої картини світу та формування відповідного ставлення до неї. Характер мистецько-просвітницької діяльності виявляється в її спрямуванні на розпредмечення художніх цінностей з метою збагачення духовного світу школярів.

Підкреслимо, що означена діяльність ґрунтується на таких формах спілкування, як художнє і педагогічне, що передбачає, з одного боку, формування особистості самого майбутнього вчителя, а з другого – формування ціннісних орієнтацій учнів у процесі індивідуального осягнення образного змісту мистецьких творів.

Саме взаємозв'язок на цій основі досвіду художнього і педагогічного спілкування обумовлює визначення поняття "досвіду художньо-педагогічного спілкування". Такий досвід дозволяє вчителю грамотно й творчо підійти до реалізації цілей та завдань навчання й виховання, дати аргументовану оцінку доцільності методів і прийомів роботи зі школярами, логічно побудувати навчальний матеріал.

Звідси випливає, що процес удосконалення просвітницько-педагогічної підготовки студентів-музикантів повинен ґрунтуватися на систематичному і цілеспрямованому вивченні різновидів мистецтва із метою формування та збагачення досвіду художньо-педагогічного спілкування та його спрямуванні на реалізацію в майбутній мистецько-просвітницькій діяльності.

Вирішення означеної проблеми можливе за умов пошуку резервів у надрах таких традиційних навчальних курсів, як: "Історія світової художньої культури", "Історія музики", "Педагогічна майстерність", "Методика музичного виховання" тощо, а також розробки нових ефективних форм організації навчальної діяльності. Такою формою, що забезпечить теоретичне і практичне володіння мистецтвом художньо-педагогічного спілкування, може бути розроблений у межах курсу "Методика музичного виховання" семінар-практикум. Своєрідність дій викладача під час проведення семінару полягає в умінні, керуючи ходом і аналізом занять, поставити студента в позицію суб'єкта мистецько-просвітницької діяльності, що сприятиме актуалізації засвоєних знань, формуванню певних умінь та навичок спілкування з мистецькими творами.

Семінар-практикум містить теоретичний та практичний розділи і базується на таких дидактичних принципах:

- принцип художності, що орієнтує не тільки на набуття знання про певний вид мистецтва, а й на практичне оволодіння його специфічними особливостями на яскравих прикладах;

- принцип урахування безпосередніх емоційних вражень, які виникають у процесі сприйняття конкретно-чуттєвого змісту художнього образу. Ці емоції завжди мають індивідуально-неповторні риси, що притаманні кожному окремому суб'єкту;

- принцип неповторності, своєрідності досвіду художньо-педагогічного спілкування кожного студента. Цей принцип відкриває нову феноменологічну сутність осягнення мистецтва;

- принцип поєднання усвідомлення своїх вражень від мистецтва і доцільних шляхів їх застосування в мистецько-просвітницькій діяльності.

З огляду на сказане вище, виділяємо такі специфічні методи роботи зі студентами:

- метод, спрямований на усвідомлення, закріплення у свідомості студентів результатів емоційної реакції на конкретно-чуттєвий зміст художнього образу й виникнення на цій основі конкретних знань;

- метод, що має за мету шляхом точно дозованої взаємодії наукових (мистецтвознавчих) знань і знань, що виникли під час спілкування з художнім образом, розвинути зміст останніх, перетворивши їх на особистісний набуток;

- метод, пов'язаний з оцінкою повноцінності досвіду художнього спілкування та перенесення його в практичну діяльність;

- метод, що впливає на усвідомлення глибокої значущості особистісного досвіду художнього спілкування з мистецькими явищами в майбутній мистецько-просвітницькій діяльності;

Завдання теоретичної частини полягає в ознайомленні студентів з мистецько-просвітницькою інформацією, що містить у собі проблемні теоретичні та методичні питання.

Оскільки спілкування з мистецтвом має дві сторони: пізнання й прояв емоційно-ціннісного ставлення до художніх явищ, – то завданням практичного розділу є створення умов, які б сприяли виникненню у студентів художніх почуттів, прагненню до глибокого переживання художнього образу, формуванню у майбутніх фахівців уміння бути уважними до своїх почуттів, усвідомлювати свої художні враження, розуміти своєрідність образного мислення. Не менш важливим завданням даного розділу є і створення умов для спрямування набуто-

го досвіду художнього спілкування на майбутню мистецько-просвітницьку діяльність. Система вправ, що покладена в основу практичного розділу, повинна спиратися на такі методичні вимоги:

1) забезпечення відповідності мети формування досвіду художньо-педагогічного спілкування цілям навчання. Насамперед, важливо враховувати той факт, що дана методика є лише часткою навчального процесу, тому її необхідно узгоджувати з аспектними частинами програм професійної підготовки;

2) створення творчої інтелектуальної та спокійної психологічної атмосфери невимушеності й пошуку. Підкреслимо значення яскравих художніх ілюстрацій, які б стимулювали у студентів пізнавальний інтерес і розвиток педагогічного мислення;

3) відповідність змісту вправ рівню підготовленості студентів. Чим менший у них досвід спілкування з мистецтвом, тим простішими мають бути завдання, але, в першу чергу, ці завдання повинні стимулювати розумову діяльність та педагогічний інтерес майбутніх фахівців.

З точки зору педагогічного управління динамікою художньо-педагогічного спілкування, суттєвого значення набуває розвиток мотиваційної сфери студентів, стимулювання їхніх художньо-естетичних потреб у спілкуванні з різновидами мистецтв, від яких значною мірою залежить поведінка особистості, її дії. Якщо студент уявляє собі задачі майбутньої діяльності та засоби її здійснення, то мистецтво буде для нього не тільки матеріалом для формування професійних вмінь та навичок, а також і самостійною метою, що зумовлена розумінням його значущості для вчителя музики.

Стимулювання художньо-естетичних потреб студентів здійснюється шляхом створення у них настанов на діалогове спілкування з мистецькими творами. Основними методами роботи тут виступають словесні стимулюючі методи (бесіди, дискусії), за допомогою яких конструюються проблемні ситуації і які спонукають студентів висловлювати та відстоювати свою точку зору та шляхи її розв'язання. Так, студентам пропонувались такі теми дискусій: "Що ми шукаємо в мистецтві?", "Про справжні та уявні цінності", "Культура нашого дозвілля", "Чи застаріла класика?", "Серйозно про легку музику". Залучення раніш засвоєної інформації під час таких дискусій активізує студентів, збуджує інтерес та сприяє самостійності суджень. Вони мають змогу відтворити теоретичний матеріал (мистецтвознавчий), логічно осмислити його, відновити й закріпити в пам'яті найбільш важливі відомості.

Зміцненню думки студентів щодо важливості досвіду художньо-педагогічного спілкування в професійній та мистецько-просвітницькій діяльності сприяє низка бесід: "Мистецтво і духовний розвиток дитини", "Історія відтворює себе в мистецтві", "Мистецтво педагогіки й театр" тощо.

Інший, досить дієвий, засіб стимулювання студентів до спілкування з різновидами мистецтв – це підготовка рефератів, які підпорядковані одній загальній темі – "Навчаємось у Майстрів". Ця тема об'єднує таку послідовність завдань: від виховання засад культури спілкування з різновидами мистецтв до розвитку творчого критичного ставлення до них. Тут виділяються як узагальнені, так і конкретні теми:

- Художник і час;
- У кожного мистецтва своя мова;
- Образотворче мистецтво в музиці;
- Образи моря в літературі, музиці, живописі;
- Поезія ночі в літературі, музиці, живописі;
- Образи Добра й Зла в мистецтві;
- Образи Кохання в мистецтві;
- Поезія Італійського Відродження в музиці та живописі;
- Пейзажна лірика у творчості композиторів та художників.

Досвід роботи доводить, що використання методів аналізу мистецьких творів, зіставлення художніх зразків за принципами аналогії, контрасту й узагальнення спонукає студентів творчо ставитися до виконання завдань, сприяє глибшому осягненню мистецьких творів, вимагає розкриття їх нових аспектів. У своїй діяльності вони повинні пройти шляхом поступового ускладнення інтелектуально-логічних завдань, а саме: від аналізу набутих знань та усвідомлених емоцій до глибокого осягнення процесу їх застосування.

З огляду на дані положення, пропонується така низка завдань:

а) дати короткий аналіз твору, що вивчається в класі основного інструменту, диригування або постановки голосу (емоційний зміст основних образів або образу, його ознаки; динаміка розвитку образу та важливі засоби художньої виразності);

б) знайти аналогічні твори за емоційним змістом з пірогам основного інструменту, диригування, постановки голосу, хорового класу;

в) дібрати вірш однієї тематики з різними відтінками настрою з подальшим аналізом засобів художньої виразності, які створили певний настрій. Таке ж саме завдання переноситься на твори живопису, де картини однієї теми виконані в різній кольоровій гамі. Органічною основою даних вправ є використання різних видів взаємодії нових знань із раніше засвоєними:

- лінійна взаємодія (нові знання доповнюють, поглиблюють уже набуті);
- протилежна взаємодія (нові знання якоюсь мірою заперечують раніше засвоєні, унаслідок чого виникають протиріччя, розв'язання яких сприяє їх уточненню, зміцненню);
- проблемна взаємодія (доповнюючи попередні знання, нові становлять проблему і створюють умови для її розв'язання у ході опрацювання певної теми) [1:16].

За твердженням О.М. Кабанової-Меллер, "самостійне перенесення знань, умінь та навичок на нове завдання є найважливішим показником розумового розвитку" [2:209].

Отже, виконуючи ці завдання, студенти доходять висновку, що вибір засобів художньої виразності та їх сприйняття залежить від задуму автора, його емоційного стану і стану того, хто сприймає мистецький твір.

Варто підкреслити, що означені й подібні їм вправи нададуть можливість будь-якому студенту опинитися в центрі уваги групи, надбати необхідної впевненості в собі.

Таким чином, творчий підхід до узагальнення, тлумачення отриманої інформації та вміння переносити набуті знання в нові умови і на їх основі робити висновки та прогнози. Перенесення знань та емоцій, що сформувались в спілкуванні з одним видом мистецтва, в одній ситуації на інші види мистецтва, в нові умови є психологічним явищем, яке ми трактуємо як творчий процес, що проводить до глибшого пізнання мистецьких творів, виявлення в них спільного та відмінного, під час чого розкриваються як зовнішні, так і глибоко внутрішні зв'язки. Це приводить до широких узагальнень нових знань та емоцій, формує у майбутніх учителів здібності до комплексного розгляду явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бандура Є.М. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури. – К.: Рад. школа, 1984. – 167 с.
2. Кабанова-Меллер Е.Н. Психология формирования знаний и навыков у школьников. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1962. – 375 с.

Матеріал надійшов до редакції 10.12.02 р.

Баладинская Е.В., Сипченко И.В. Особенности интегрированного преподавания дисциплин художественно-эстетического цикла.

В статье рассматриваются перспективные подходы к профессиональной подготовке будущего учителя музыки на основе преподавания дисциплин художественно-эстетического цикла по модели полицентрической интеграции знаний.

Baladynska Ye.V., Sypchenko I.V. On the Problem of Integrated Teaching Art Subjects.

In the article the authors consider the prospective approaches to professional training of a future teacher of music on the basis of the subjects of aesthetic cycle according to the model of poliocentric integration of knowledge.